

Landanalys Vietnam

Maj 1998

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

Asienavdelningen

LANDANALYS - VIETNAM

Spänningar och paradoxer

Vietnams tio första reformår har krönts med framgång. Landet har inte bara uppvisat hög tillväxt under en rad år, det har i grunden förändrats från en isolerad planekonomi till en ekonomi med omfattande export och som attraherat tiotals miljarder USD i utländska investeringar. Vietnam är förvisso en potentiell tiger, men i skarp kontrast till de ofta uppblåsta förväntningarna, också ett av världens fattigaste länder med en BNP per capita som inte är större än Bangladeshs, en tiondel av Thailands och bara en hundradel av Singapores. Ett fattigt land i början av en lång och svår omvandling.

Omvandlingen skapar ett samhälle fullt av spänningar och paradoxer. Det gamla kämpar för att få vara kvar. Det nya tränger fram och gäcker ofta det gamlas försök till kontroll. Klyftorna i samhället ökar, miljön hotas. Landets institutioner, te x äganderätten och rättssystemet, har fått sin grundläggande utformning i det gamla samhällssystemet och reformeringen av dem är fortfarande på ett inledande stadium. Regelsystemet är otydligt och inte sällan motsägelsefullt. Byråkratin är underbetald. Denna kombination skapar grogrunden för en korruptionskultur som försvårar och försenar investeringar, främjar en misshushållning med offentliga medel samt försenar implementering av nödvändiga men impopulära beslut.

Problemen blottades tydligare än tidigare under 1997. Den finansiella krisen i regionen har varit en bidragande orsak till att den uppåtgående trenden bröts. Tillväxttakten sjunker nu och investeringarna minskar. Missnöjesyttringar förekommer på några håll i landet. Behovet av en andra generation strukturella reformer är påtagligt. Kommunistpartiets ambivalenta förhållande till marknaden och det privata kapitalet leder till osäkerhet. Marknadsekonomin skapar ett behov av mångfald - inte bara på ekonomins område - men samtidigt deklarerar ledarna att partiet ska stärkas "i alla sfärer av samhället".

Denna landanalys inriktas på dynamiken runt Vietnams reformer; deras ursprung, framstegen och problem i fokus.

Innehåll

1. Från plan till marknad

1.1. Vietnam har förlorat tid.....	sid 3
1.2. Hur doi moi började.....	sid 3
1.3. Ny utrikes- och säkerhetspolitik.....	sid 4
1.4. 1990-talets ekonomiska utveckling.....	sid 4
1.5. En andra generation reformer.....	sid 6
1.6. Social utveckling.....	sid 7
1.7. Naturresurser och miljö.....	sid 11
1.8. Korruption.....	sid 12
1.9 Ny regering - nya reformer?.....	sid 13

2. Doi moi politiska dimension

2.0. Två sammanflätade system.....	sid 14
2.1. Införandet av rättsstaten.....	sid 15
2.2. Reformering av statsapparaten.....	sid 16
2.3. Modernisering av nationalförsamlingen.....	sid 17
2.4. Förändrad MR-situation.....	sid 18
2.5. Kultur och massmedia.....	sid 19

3. Sammanfattning och strategiska utvecklingsfrågor

3.0. En paradoxal situation.....	sid 20
3.1. Ekonomiska strukturella reformer.....	sid 20
3.1.1. Vietnams integrering i världsekonom - och de statliga företagen.....	sid 20
3.1.2. Den privata sektorns roll.....	sid 21
3.1.3. Den finansiella sektorns modernisering.....	sid 21
3.1.4. Tillväxt även för de fattiga?.....	sid 21
3.1.5. Infrastruktur.....	sid 22
3.1.6. Miljövänlig tillväxt.....	sid 22
3.1.7. Biståndet.....	sid 22
3.2. Politisk reform	sid 23
Avslutning.....	sid 24

1. FRÅN PLAN TILL MARKNAD

På kort historisk tid har Vietnam gått från krig till fred, från plan till marknad och från Comecon-land till Asean-medlem. Landet är fattigt men har sedan reformprocessen på allvar inleddes uppvisat en imponerande ekonomisk utveckling. Vietnam befinner sig således, givet utvecklingsnivån, i en relativt stark ställning för att fortsätta reformera, industrialisera och på sikt ta sig ut ur fattigdomen. För att konsolidera tillväxten behöver landet dock nu genomföra politiskt svårare och mera omfattande strukturella reformer.

1.1. Vietnam har förlorat tid

Vietnam lider fortfarande av sviterna av det som går under benämningen "det amerikanska kriget". Ett kvarts sekel senare lever konsekvenserna kvar i form av ett stort antal krigsinvalid, en demografiskt snedfördelad befolkning med återverkningar även på kommande generationer, områden som ännu inte återhämtat sig från den kemiska krigsföringen samt tusentals personer som varje år drabbas av minskador.

Många vietnameser grämer sig idag över den tid som gått förlorad för att utveckla landet. Först kom kriget, sedan en alltför lång tids tillämpning av en ekonomisk utvecklingsmodell (Demokratiska Republiken Vietnams modell) som visade sig inte fungera och som vid mitten av 1980-talet hade fört landet i det närmaste till bankrutt.

1.2. Hur *doi moi* började

Startpunkten för Vietnams reformpolitik, *doi moi*, anges till år 1986 och de beslut som togs vid kommunistpartiets sjätte kongress. Men reformerna började i själva verket tidigare och underifrån, på befolkningens initiativ, som ett svar på kriser. De inledande politiska besluten om att lämna det gamla systemet togs som ett slags *de facto* ratificering av vad som i praktiken spontant redan tillämpats av delar av befolkningen en tid. Redan 1979 stod det t ex klart att modellens kollektivjordbruk inte kunde tvingas på landets södra delar. En situation av tilltagande kris med återkommande matbrist hade uppstått. Det kollektiva jordbruket hade i praktiken börjat lösas upp även i de norra delarna. Ett kontraktssystem prövades då för första gången i vissa provinser. Enskilda bönder fick möjlighet att sälja delar av sin produktion direkt på marknaden. De statliga företagen gavs möjligheter att producera för eget förfogande utöver det centralt satta målet. Dessa två experiment, som i litteraturen talande kommit att kallas "trojanska häst-idéer", godkändes av centralkommittén redan 1979. Därmed inleddes byggandet av en första formell grund för Vietnams pågående reformer.

Marknaden tilläts dock ännu ej sätta priserna utan staten gjorde utan större framgång tafatta försök att med administrativa ingrepp anpassa de olika priserna. Ekonomin fortsatte att kännetecknas av en brist på konsumtionsvaror. Det statliga

budgetunderskottet finansierades ännu genom en expansiv penningpolitik. Denna kombination ledde till en situation med hyperinflation under åren 1986-1989. Försök med avvikelser från centralplanering hade ju redan visat sig framgångsrika och med 1986-års beslut utvidgades det tidigare experimentet till full skala - *doi moi* föddes. De slutligen avgörande reformåtgärderna kom sedan 1989 med prisliberaliseringar, inklusive en positiv realränta, marknadsbestämd växelkurs och avskaffandet av två-pris-systemet. Hårdare budgetrestriktioner lades också på de statliga företagen. Inflationen bringades ned och har sedan 1992 varit under kontroll. Den privata sektorns roll i ekonomin erkändes och ingrepp mot den tidigare svarta marknaden upphörde. Vietnam skulle bli en "*multi-sector economy*" och landet successivt öppnas för utländska investeringar och handel. Vietnam hade med dessa förändringar lagt grunden för sitt i många stycken imponerande nittital.

De avgörande besluten 1989 togs i en för Vietnam kritisk situation. Kommunismen i Östeuropa gick mot sitt slut och biståndet från det forna Sovjetunionen höll på att ebba ut. Kambodjafrågan isolerade samtidigt Vietnam från västvärlden. Bland västlänerna fortsatte endast Sverige, Finland och Frankrike att ge bistånd. En av hörnpelarna i reformpolitiken var att öppna Vietnam mot världen.

1.3. Ny utrikes- och säkerhetspolitik

Vietnams utrikes- och säkerhetspolitiska situation har förändrats radikalt under 1990-talet, i hög grad som en följd av den ekonomiska politiken. Säkerhetspolitikens grund med 1978 års vänskaps- och samarbetsavtal med Sovjetunionen, sviktade betänkligt i och med Östeuropas och Sovjetunionens upplösning. Med reformpolitiken har integration i världsekonomin blivit alltmer nödvändig. Vid slutet av 1992 hade Vietnam normaliserat såväl diplomatiska som ekonomiska förbindelser med så gott som samtliga länder i regionen.

Avskaffandet av USAs handelsembargo i början av 1994 markerade det definitiva slutet för Vietnams isolering från västvärlden. Relationerna länderna emellan är nu fullt normaliserade, liksom relationerna till säkerhetsrådets övriga permanenta medlemmar. Vietnam blev fullvärdig medlem av Asean 1995 och ingick samtidigt ett samarbetsavtal med EU. Från 1998 är Vietnam medlem i APEC och har ansökt om medlemskap i WTO. Vietnam har nu i rask takt etablerat diplomatiska relationer med hela 165 länder. På kort sikt förefaller Vietnams säkerhetspolitiska situation stabil, även om den historiskt grundade misstron mot Kina och oron kring Spratley- och Paracelöarna består.

Vietnam har numera inte bara goda relationer med omvärlden, utan bygger sin utvecklingspolitik på en fortsatt kraftigt ökande utrikeshandel och utländska direktinvesteringar.

1.4. 1990-talets ekonomiska utveckling

Det var under 1990-talet som Vietnam i mångas ögon såg ut att bli "en ny tiger". Först och främst stabiliserades ekonomin framgångsrikt. De nya incitament och friheter som enskilda aktörer fick i och med 1989 års liberalisering kunde därmed utnyttjas. Luckorna i det ekonomiska systemet fylldes upp. Produktionen steg omedelbart framför allt inom den dominerande jordbrukssektorn.

Perioden 1990-1997 har kännetecknats av en varaktigt hög tillväxt på i genomsnitt cirka 8%, även om takten mattades av något under 1997. Som en följd av lägre tillväxttakt i jordbrukssektorn har denna sektors andel kontinuerligt sjunkit. Från att ha varit den dominerande sektorn i ekonomin härrör nu cirka en fjärdedel av BNP från jordbrukssektorn.

Ekonomiska nyckelindikatorer

	1986	1991	1996	1997
• BNP per capita (USD)	na	228	290	314
• BNP-tillväxt (%)	3,4	6,0	9,3	8,8
Industri (andel av BNP, %)	na	23,8	30,7	31,7
Jordbruk (andel av BNP, %)	na	40,5	27,2	25,7
Service (andel av BNP, %)	na	35,7	42,1	42,6
• Inflation (i %)	775	67	4,5	3,6
• Totala investeringar (% av BNP)	na	15,1	27,9	29,4
• Inhemskt sparande (% av BNP)	na	13,2	16,0	16,4
• Utländskt sparande (% av BNP)	na	1,9	11,9	13,0
• FDI-inflöde (miljarder USD)	-	0,220	1,800	1,930
• Export (miljarder USD)	0,494	2,042	7,330	8,798
• Import (miljarder USD)	1,121	2,105	11,144	11,955
• Bytesbalans (% av BNP)	na	2,3	15	14
• Statens budgetintäkter (% av BNP)	14,0	13,5	23,3	21,3
• Statens andel av industriprod (i %)	100	68,5	68	48,3
• Skuldtjänst (% av exportintäkter)	na	9,1	6,5	

Källa: General Statistical Office, Planeringsministeriet, UNDP (1996)

Totala investeringar i ekonomin har ökat till närmare 30 % av BNP. Det inhemska sparandet har under perioden ökat något och uppgick 1997 till drygt 16% av BNP. Inflödet av utländska direktinvesteringar har mer än femdubblats och det utländska sparandet uppgick till 13% av BNP år 1997, att jämföras med knappt 2% 1991. De stora volymerna utländska direktinvesteringar och biståndsinflöde har utgjort viktiga bidragande tillväxtmotorer.

Exporten har tredubblats under perioden och diversifierats. Värdet av exporten uppgick 1997 till cirka 30% av landets BNP. I början av 1990-talet utgjordes hälften av exporten av olja och ris. 1997 var dessa produkters andel endast runt en tredjedel. Vietnam har inte bara blivit världens näst största risexportör, utan också konkurrenskraftigt på icke-traditionell export (kläder, skor, lädervaror, kaffe, te, cashewnötter och gummi). Samtidigt har importen ökat avsevärt snabbare, den har femdubblats. Bytesbalansunderskottet nådde under 1996 oroande nivåer på ca 15 % av BNP men har under 1997 bringats ner något.

Parallellt med den snabba tillväxten har ekonomin ytterligare stabiliserats, inflationen hållits under kontroll sedan 1992 och statsfinanserna konsoliderats.

Den finansiella krisen i regionen påverkar nu Vietnam på flera sätt. Den största delen av utländska investeringar har hittills kommit från regionen. Vietnam exporterar till stora delar till samma marknader som andra länder i regionen och upplever nu försämrad

konkurrenskraft till följd av devalveringarna i regionen. Hittills har effekterna för Vietnam varit relativt sett begränsade men om läget kan komma att förvärras är ännu svårt att med säkerhet bedöma. Tendenserna pekar dock mot en avmattning,

Vietnams uppåtgående trend av framsteg har brutits under 1997 och offentliggjord ekonomisk statistik för första kvartalet av 1998 tyder på en fortsatt dämpning. Tillväxttakten har sjunkit något. Värdet av nya, licensierade utländska direktinvesteringar sjönk med 25 procent 1997 jämfört med föregående år. Första kvartalet 1998 pekar mot en fortsatt kraftig nedgång i nya licensieringar av utländska direktinvesteringar. Inflödet torde därmed även komma att minska. Underskottet i handelsbalansen är fortfarande högt. Den statliga industrin uppges vara skuldsatt sju gånger sitt eget kapital. Vietnam har därtill nu fått det svårare att konkurrera med de länder i regionen som devalverat sin valuta betydligt mer än Vietnam. Exporten har redan under första kvartalet av 1998 minskat kraftigt samtidigt som effekterna av den regionala krisen troligen slår igenom till fullo först senare under året.

För att omvärldsrelationen skall vidmakthållas krävs att det långsiktiga förtroendet för Vietnam stärks. Det råder sedan en tid konsensus bland såväl multi- som bilaterala givare liksom utländska företag om att effekterna av tidigare reformer i det närmaste är uttömda. För att konsolidera tillväxten behövs en andra generation reformer.

1.5. En andra generation reformer

Grunden för Vietnams framgång - och kärnan i *doi moi* - har varit en kombination av liberalisering, stabilisering, institutionella förändringar, men bara viss strukturell förändring. Det är därför det internationella samfundet uppmärksammat behovet av "en andra generation reformer". Den tidigare uppdämda efterfrågan är mött och den tidigare outnyttjade produktionskapaciteten har tagits i bruk. Ramen för ekonomisk aktivitet måste nu vidgas och motsägelserna i utvecklingspolitiken åtgärdas.

De strukturella svagheter i den vietnamesiska ekonomin framträder allt tydligare. De härrör från en utvecklingsstrategi som bygger på importsubstituerande och kapitalintensiva statliga företag. De åtgärder som vidtagits har riktats mot problemens symptom - snarare än deras orsaker. Detta är en kraftigt bidragande orsak till att Vietnam står dåligt rustat att möta externa ekonomiska kriser.

Reformtakten har avtagit och de fortsatta reformerna låtit vänta på sig. Kärnan i den andra generationens reformer är att i grunden reformera statens roll i ekonomin. I motsats till den första generationens reformer kommer en reform av det administrativa och statliga systemet att direkt beröra inflytelserika byråkratiska kretsar, vilka under första fasen av reformer var i en sådan ställning att de kunde dra omedelbar nytta av de nya möjligheter som då öppnades.

Vietnam, som socialistisk stat, vill se de statsägda företagen (SOEs) i en ledande roll, men den modell man använder för sin industrialisering har inte visat sig framgångsrik i andra länder. Ytterst står Vietnam inför valet att öka inslaget av kontroll och regleringar för att isolera ekonomin från förändringar utifrån eller att minska kontrollerna och liberalisera marknaderna för att underlätta för konsumenter och producenter att mer flexibelt anpassa sig till förändringarna.

Risken får bedömas som överhängande att de resultat som uppnåts under första fasen av reformprocessen kan komma att ödeläggas om de utlovade mer genomgripande strukturella reformerna skjuts för länge på framtiden. Stagnation och omfattande

arbetslöshet är då att vänta. Såväl handelspolitik, finanspolitik som växelkurspolitik hör till de områden där ytterligare reformer är nödvändiga för att ett fortsatt utvecklingssamarbete skall kunna förväntas bli effektivt.

Regeringen har deklarerat sin avsikt att integrera sig i världsekonomin, genom att betona exportorientering och minska importsubstitutionen. Det är emellertid för tidigt att bedöma om Vietnam i praktiken mer resolut öppnar sig utåt för integration eller sluter sig inåt. Såväl givare som utländska investerare tvekar i allt större omfattning att nöja sig med löften. Den oroliga ekonomiska situationen i regionen kan därför visa sig bli den faktor som slutligen tvingar fram ett genomförande av nästa omgång reformer.

Regeringens planer på bolagisering av SOEs går trögt (hittills bara 18 av ca 6000). En bromsande faktor är ideologi eftersom (delar av) det vietnamesiska ledarskapet anser att det är med SOEs som först statskapitalism, sedan socialism skall byggas. Till det kommer att många partifunktionärer har egna intressen i SOEs. Bolagiseringen har vidare hittills skett på frivillig väg. Men de enskilda aktörerna har uppenbart få incitament att låta sig bolagiseras så länge de åtnjuter privilegierad behandling på olika områden. Reformeringen av de statsägda företagen hänger således intimt samman med övriga vilande reformåtgärder.

Kritiken mot det dominerande statliga företagandet

- SOEs särbehandlas. De ges förmånligare tillgång till mark och krediter, deras omfattande förluster subventioneras över statskassan och krediter ges i stor utsträckning på andra än strikt affärsmässiga grunder. Bankväsendet lever i symbios med SOEs, är osunt, och skyddat för insyn.
- Risken är stor att det uppstår företag med de facto monopol som dessutom utgör en stark påtryckningsgrupp på den nationella politiken när SOEs stärker sin roll genom att de slås ihop till så kallade "General Corporations", företagssammanslutningar om minst sju stora SOEs. Syftet är att stärka sin ställning gentemot utländska företag.
- SOEs snedvrider ekonomin genom att en stor del av importen går till att stärka dem, import som alternativt skulle kunna ha använts så att Vietnams långsiktiga exportpotential i stället stärktes.
- Industrialiseringsstrategin står i motsatsställning till planerna på handelsområdet. Satsningen på SOEs är bara möjlig så länge handelsregimen med höga importtullar, licenser, kvoter etc, lever kvar. Men handelsregimen kommer att förändras märkbart genom Vietnams medlemskap i Afta, och genom att Vietnam aktivt söker medlemskap i WTO samt MFN-status. Den nuvarande industrialiseringsstrategin riskerar därmed att låsa fast Vietnam i en icke-konkurrenskraftig och olönsam industristruktur.
- Den privata sektorn trängs ut och ges inte samma möjligheter att växa. Ändå är det här Vietnam långsiktigt har sina komparativa fördelar och här de nya arbetstillfällena finns. I Vietnam finns ca 30.000 privata företag, plus drygt 2 miljoner (mycket små) familjeföretag. Det finns praktiskt taget ingen modern privat industrisektor, det privata företagandet står endast för drygt 2 % av industriproduktionen, eller 1 % av BNP.

1.6. Social utveckling

Vietnam är ett av världens fattigaste länder men med en för sin inkomstnivå relativt goda sociala indikatorer. Detta återspeglas i att Vietnam hamnar på plats 150 av 174

länder mätt i BNP/capita men 26 placeringar högre i UNDPs Human Development Index 1997.

Social data är såsom all statistik i Vietnam svårtillgänglig och har begränsad tillförlitlighet. Den levnadsstandardsundersökning som genomfördes 1993 med finansiellt stöd av Sverige och UNDP ger troligen den mest tillförlitliga informationen. Vietnams regering genomförde även parallellt en helt nationell undersökning. En andra omgång av levnadsstandardsundersökningen genomförs nu. Resultaten beräknas färdiga i slutet av 1998 och kommer att väsentligt förbättra möjligheterna att bedöma hur fattigdomsbilden påverkats under de senaste fem åren.

Olika definitioner på fattigdom har valts i analysen av resultaten från de två undersökningarna. Den definition som används i internationella jämförelser, och som använts i analyser av resultat från levnadsstandardsundersökningen, baseras på oförmåga att tillgodose basbehoven av föda och andra livsnödvändigheter. Enligt denna hamnar hela 51% av Vietnams befolkning under fattigdomsstrecket. Den definition som den vietnamesiska regeringen valt för sin analys baseras på oförmåga att tillgodose basbehoven av endast föda. Enligt denna definition hamnar 20% av befolkningen under fattigdomsstrecket. Tillämpas samma definition på de två undersökningarna är resultaten dock konsistenta.

Fattigdomen är utbredd och finns i hela landet. Frekvensen är dock särskilt hög i vissa regioner och befolkningsgrupper. En överväldigande majoritet (90%) av de fattiga bor på landsbygden och av dessa är merparten jordbrukare. Minoritetsbefolkningen i högländsområdena utgör 13% av landets invånare och uppvisar en extremt hög andel fattiga. I städerna är å andra sidan andelen fattiga bara 27% och av dessa är flertalet inflyttade från landsbygden. Skillnaden i fattigdom mellan könen avspeglas främst i kvinnans ökade arbetsbörda med en nära koppling till sämre hälsa. Kvinnoledda hushåll har däremot inte påvisats vara fattigare än andra.

Orsakerna till fattigdom beskrivs av regeringen som en kombination av låg allmänbildning, avsaknad av investeringskapital, isolering och dålig infrastruktur särskilt till avlägsna områden. För att komma tillrätta med fattigdomsfrågorna har regeringen parallellt med reformprocessen etablerat ett fattigdomsprogram. Effekterna av programmets första femårsperiod har varit svåra att utvärdera. De svårigheter man tillskrivit genomförandet har varit otillräcklig ledningskapacitet och att programmet inte integrerats i övrig socio-ekonomisk verksamhet. Vidare har konstaterats att vissa sektorer inte uppmärksamats tillräckligt såsom hälsa, utbildning, infrastruktur och införande av förbättrade jordbruksmetoder.

Fattigdomsbekämpande insatser ska under innevarande 5-årsprogram koncentreras till områden med en låg ekonomisk tillväxt. I ett sexpunktsprogram beskrivs riktade insatser till de 1 300 särskilt eftersatta kommunerna. Insatserna ska under de första tre åren 1996-1998 främst riktas till de extremt fattiga familjerna med kronisk hunger. Utöver detta planeras särskilda insatser för fattiga familjer såsom fri sjukvård och grundskola.

Tillgång och kvalitet på utbildning och hälsovård är ojämnt fördelad. Av de knappa resurser som i statsbudgeten avsätts för utbildning används endast en tredjedel för primärskola medan hälften spenderas på högre utbildningar. Med denna fördelning prioriteras utbildning i städerna och kommer därmed främst de bäst ställda till del. Ett liknande mönster återfinns inom hälsovården. Vietnam har ett väl utvecklat sjukvårdsnät över hela landet. Tonvikten läggs dock på kurativ kvalificerad vård som främst finns i städerna i stället för primärhälsovård i förebyggande syfte i landsbygdsområden. Jämfört med länderna i regionen har Vietnam lägst budget för hälsa men högsta antal läkare och

sjukhus räknat per capita. Sammanfattningsvis kan sägas att sjukvården är överdimensionerad, underbudgeterad och underutnyttjad.

Den tilltagande privatiseringen av både sjukvård och skolundervisning har ytterligare förstärkt den ojämlika tillgången. Det privata utbudet finns där betalningsförmåga finns. Förändringen har därför medfört stora förbättringar för de grupper som kan utnyttja de ökade valmöjligheterna. Landsbygden har däremot fått se en försämring av både tillgång och kvalitet.

Samtidigt är fattigdomsrelaterade sjukdomar som malaria, diarré, luftvägsinfektioner och stelkramp de vanligaste sjukdomarna. Vietnam uppvisar större andel insjuknade i sjukdomar som är möjliga att förebygga med vaccinationer än andra stora länder i regionen. Undernäring är ett kroniskt problem som kvarstår på en mycket hög nivå och är bland de absolut högsta i regionen. Nästan hälften av alla barn under 5 år är lågviktiga, med hämmad tillväxt, i förhållande till ålder, vilket kan leda till en kvarstående lägre inlärningsförmåga.

Ansträngningar måste göras för att utnyttja den privata sektorn på ett konstruktivt sätt. Hälsomyndighetens normativa och strategiskt ledande roll och ansvar för förebyggande insatser måste stärkas. Det ökande biståndet till hälsosektorn måste användas effektivt och biståndsberoende för den grundläggande sjukvården minimeras. Fortbildning av hälsopersonal är nödvändig och bör prioriteras framför nyutbildning av ytterligare hälsopersonal till den underutnyttjade sjukvården.

Sedan läkemedelsförsäljningen liberaliserades 1989 har läkemedelskonsumtionen 150-faldigats. Införandet av sjukvårdsavgifter bidrar till att framförallt de fattiga köper medicin utan föregående läkarbesök och i första hand besöker lägre utbildade hälsovårdare till skillnad från de rikare som i högre utsträckning besöker läkare för diagnos och behandling. Effekten av läkemedelskonsumtionen blir låg och risken för allvarliga biverkningar är stor liksom resistensutveckling av antibiotika. En effektiv läkemedelskontroll är väsentlig.

Läskunnigheten är hög också i de fattiga grupperna och skillnaden mellan män och kvinnor är liten. När skolavgifter infördes minskade antalet inskrivningar i skolan kraftigt. De regionala skillnaderna är mycket stora med lägst frekvens inskrivna i fattiga områden och bland minoriteter. I vissa områden börjar bara en fjärdedel av alla barn skolan. Möjliga orsaker till detta kan vara att all utbildning sker på vietnamesiska enligt en standardiserad läroplan. Ändrad ekonomi bidrar till att många slutar skolan för att arbeta. Nyttan av utbildning är inte heller alltid uppenbar i en miljö där få arbetstillfällen förutom jordbruk erbjuds.

Arbetslösheten är stor och det beräknas att en miljon människor per år kommer in i arbetsför ålder. En av de stora utmaningarna för regeringen är att dels skapa tillräckligt med arbetstillfällen, och därmed försörjningsmöjligheter, samt dels tillgodose det ökade kravet på en väl utbildad arbetskraft. Nya arbetstillfällen har i stort sett uteslutande skapats inom den icke statliga sektorn av ekonomin, vilken är den mest arbetsintensiva. Den privata sektorn diskrimineras dock fortfarande på olika sätt till förmån för den kapitalintensiva statliga sektorn. En förutsättning för att den privata sektorns hela potential att generera arbetstillfällen skall kunna utnyttjas är att denna ges möjligheter att verka på lika villkor som den statliga sektorn.

Tillväxtens innehåll och spridning är således av central betydelse för en god och hållbar social utveckling. Den hittillsvarande strategin har varit att koncentrera investeringar och infrastruktursatsningar på tre tillväxtområden. Därmed har tillväxten förstärkts i redan relativt rika provinser medan de fattigare provinserna utanför dessa tillväxtområden har halkat efter ytterligare. Aktiva policyåtgärder inklusive byggande av nödvändig social och

fysisk infrastruktur krävs för att skapa länkar till övriga delar av ekonomin och sprida tillväxten till områden även utanför de tre utvalda tillväxtområdena. Detta kräver en omorientering av regeringens politik men är nödvändigt för att motverka en tilltagande social differentiering och förväntad kraftig ökning av inflyttningen till städerna.

En av regeringens högsta prioriteter i den allmänna utvecklingsstrategin är att hålla befolkningstillväxten nere. Ansträngningarna att minska befolkningstillväxten har givit resultat och en minskning har skett från 6,1 barn per kvinna 1965 till 3,1 1993.

Abortfrekvensen är bland de högsta i världen med två aborter per levande fött barn. Av tradition har man en preferens för pojkar som garanterar att föra familjenamnet vidare och för att försörja åldriga föräldrarna. Selektiva aborter av flickfoster sägs förekomma men är inte allmänt utbredd. Regeringen anser att investeringen i lägre födelsetal redan börjat återbetala sig genom att man nu sparar in på hälsa, utbildning och andra sociala utgifter.

Redan med Hung Doc-lagen år 1483, under Le-dynastin, gavs kvinnan lika rättigheter till arv, skilsmässa och skydd mot våld. 1946 års konstitution slår fast att kvinnor är jämlika på alla sätt. 1959 års konstitution statuerar att kvinnor ska ha lika betalt för lika arbete och äktenskaps- och familjelagen garanterar fritt val av äktenskapspartner. 1994 uppmanar partiet till att man på alla statliga områden ska förbättra gendermedvetenheten, formulera planer för hur kvinnors färdigheter ska utvecklas och utöka kvinnorepresentationen i regering och parti. Som uppföljning till FNs kvinnokonferens i Beijing har regeringen antagit en handlingsplan för att genomföra de mål som sattes fram till år 2000.

Sociala nyckelindikatorer				
	1986	1991	1996	1997
• Befolkning (miljoner)	61,1	67,8	75,4	76,8
• Andel under 18 år (%)			32	
• Befolkningstillväxt (%)	2,1	2,3	1,9	1,8
• Förväntad livslängd vid födseln	na	63,4	67	na
• Undernärd vikt/ålder (stunted) (%)	na	na	47	na
• Spadbarnsdödlighet 0-1år (per 1000 födda)	44	37	33	na
• Läs-skrivkunnighet över 15 år (män / kvinnor, %)	na	93 / 84	97 / 91	na
• Tillgång till rent vatten (%)	na	27	43	na
• Offentliga utgifter på social service (% av BNP)	na	4,4	8,0	8,0
- Utbildning	na	1,0	2,1	2,1
- Hälsa	na	0,8	1,0	1,1

Källa: General Statistical Office, UNDP (Human Development Report, various years), Unicef (State of the World's Children 1998)

UNDPs Gender Development Index bekräftar att kvinnors status generellt är hög i Vietnam jämfört med andra länder. Traditionellt har dock kvinnan lägre status än män. Införandet av marknadsekonomi har ökat pressen på kvinnor och barn att bidra till hushållets inkomster. Kvinnor har drabbats i betydligt högre omfattning än män av uppsägningar i samband med nerdragningar vid statliga företag. Kvinnors löner är i

genomsnitt tre fjärdedelar av mäns löner. Den förändrade ekonomin ställer ökade krav på en familjebaserad produktion. De nya kraven leder till försvagning av kvinnans ställning och det har blivit vanligare att framförallt flickor avbryter sin skolgång i förtid för att arbeta.

Vietnam ratificerade i februari 1990 konventionen om barnets rättigheter. Två år senare gav Vietnam sin första rapport till Barnrättskommittén och kommer 1998 att presentera en andra. I kommitténs förslag och rekommendationer föranledda av 1992 års rapport lyfts frågan om de ekonomiska reformernas negativa effekter på barn upp. Vidare påpekas behovet att anpassa Vietnams strafflagstiftning, samt vikten av att inom det vietnamesiska samhället så brett som möjligt sprida information om barnkonventionens innehåll.

Ändrade levnadsmönster, ökad öppenhet och urbanisering har medfört växande och nya hälso- och sociala problem. Narkotikaproblemen är stora och växande. Missbruket har spridits till ungdomar i städerna på skolor och universitet. Regeringen försöker att stävja narkotikahandel med hård lagstiftning och stränga straff. Under 1997 utdömdes ett flertal dödsstraff och livstidsdomar. Parallellt med ökat narkotikamissbruk ökar också antalet HIV/AIDS smittade. Prostitution, inklusive barnprostitution, är ett annat växande problem. Trafikolyckor har snabbt kommit att bli en av de främsta orsakerna till dödsfall på sjukhus. Redan nu kan förutses att den kraftigt ökande tobakskonsumtionen kommer att leda till ökad tobaksrelaterad sjuklighet om ett par decennier.

1.7. Naturresurser och miljö

Vietnam har under Doi Moi givit miljö- och naturresursfrågor hög prioritet vilket visats i nya myndigheter och lagstiftning. En miljömyndighet har bildats under ministeriet för vetenskap, teknik och miljö samtidigt som en miljölagstiftning har arbetats fram med bl.a. svenskt stöd. Miljömyndigheten är också representerad på provins- och distriktsnivå. För en effektivare hantering av naturresurser samordnas nu ansvaren för jordbruk, skog och vatten under ministeriet för jordbruk och landsbygdsutveckling.

En allmän miljöstrategi och -lagstiftning har etablerats men fortfarande saknas direktiv och bestämmelser på många områden. Ett flertal forskningsinstitut arbetar med miljöfrågor. Vanligt är att dessa institut saknar relevant kompetens och resurser för modern miljöstyrning och miljöteknisk utrustning.

Ett 20-tal internationella miljökonventioner har skrivits under av Vietnam som också deltog i Världsmiljökonferensen 1992 och godtog dess principer. Efterlevnaden är hittills ganska svag.

Landet har ett ekosystem som främst karakteriseras av en lång kustlinje och bergsområden som utgör tre fjärdedelar av landets yta. Den odlade ytan per capita är endast 0,1 ha, en av de lägsta i världen. Ris är den dominerande grödan. Produktiviteten i jordbruket måste öka avsevärt genom diversifiering och förädling om tillväxten ska bestå och befolkningen kunna försörjas. Därför måste förutsättningar skapas för att främja inkomstbringande aktiviteter för landsbygdsbefolkningen. Om så inte sker kommer exploateringen av naturresurser att orsaka en allvarlig långsiktig skada för landet. Användningen av kemikalier i jord- och skogsbruk är ett påtagligt problem och på sikt kontraproduktivt.

Skogstäcket har minskat från ca 70% till 28% under de senaste femtio åren. Orsakerna är främst behovet av timmer, odlingsbar mark och brännved. Avskogningen anses vara huvudanledningen till det ökade antalet översvämningar och minskad biologisk mångfald. En annan effekt av avskogningen är jorderosionen i högländerna som påverkar bevattningssystem, vattenkraftverk och kustfiske.

Kustzonen hotas av intressekonflikter mellan industri, fiske och turism. Skövlingen av kustnära mangroveskog för att skapa utrymme för räkodling är ett hot mot kustzonen och ett uthålligt fiske. Förorening från olja, gasindustri och kolgruvor kan bli förödande för den oskyddade kustlinjen, den marina miljön och turismen.

Flera trender visar på en klar försämring av vattenkvaliteten. Orsakerna är den ökade silteringen, saltvatteninträngning, ökad användning av jordbrukskemikalier och industriutsläpp. Nyttjandet av vattenresurser är ofta ineffektivt och förstörelse av vattenupptagningsområden leder till uttorkning. Vattennivåer i floder och grundvatten har sjunkit påtagligt.

Kvaliteten på städernas och landsbygdens vattentillgångar och sanitära anläggningar är i allmänhet låg. Effekterna kan ses i ökad sjuk- och dödlighet. Drift och underhåll av existerande vattenreningsverk är långt under internationell standard. Det finns endast ett fåtal fungerande avloppsreningsverk i landet.

Som en konsekvens av den ökade tillväxttakten har luft- och vattenföroreningar från industrin ökat drastiskt. Det finns ca 4000 industrier som släpper ut avloppsvatten orenat i floder, sjöar och hav och endast ett fåtal fungerande reningsanläggningar. Industrins utsläpp och kolförbränning är allvarliga källor till försämring av luftkvaliteten. Industriområden som tidigare låg i städernas ytterkanter har nu genom urbaniseringen hamnat mitt i tätbefolkade bostadsområden. Den ökande trafiken, framför allt motorcyklarna, bidrar också till städernas allt sämre luft.

Miljöproblemen tilltar med Vietnams industrialisering och modernisering. Vietnam har fortfarande en unik chans att i ett tidigt skede fatta beslut som bidrar till en hållbar utveckling. Att vänta med miljöhänsyn innebär, som många industrialiserade länder fått erfara, inte bara en försämrad miljö, utan betydligt högre omställningskostnader. Erfarenhet och kunskaper från regionen finns att tillgå. Vad som saknas är en striktare lagstiftning som efterlevs, kunskap och en mer miljövänlig teknik.

Sedan Världsmiljökonferensen 1992 har miljö och uthållig användning av naturresurser fokuserats som ett område för mellanstatligt samarbete i Asien. Det finns ett växande medvetande bland ett antal länder i regionen om att miljöförstörelsen på sikt kan bli ett hot mot den ekonomiska tillväxten. Detta perspektiv är förstås också viktigt för Vietnam och miljömedvetenheten kommer förmodligen att spridas snabbare genom regionala krafter än genom traditionell nord-syd-dialog. Behovet av att använda regionala gemensamma resurser effektivt ger miljöförvaltning och -styrning hög prioritet.

1.8. Korrupktion

Korrupktionen är ett allvarligt och växande problem i Vietnam. Landet har av organisationen *Transparency International* kategoriserats som det tionde mest korrupta av omkring 100 undersökta länder. Historiker finner problemets rötter i den traditionella vietnamesiska principen: *mot nguoi lam quan ca ho duoc nho*, d v s att "en persons arbete ska försörja en hel släkt". Samhället är sammanflätat i ett komplext system av tjänster och gentjänster. Tider av planekonomi förstärkte det hela.

Idag är det andra faktorer som ökat inslaget av korrupktion. Ytterst är det möjligheten att snabbt bli oerhört rik. Snabba vinster har gjorts av dem som varit först ut med att etablera sig på tidigare inte existerande marknader med kraftigt uppdämd efterfrågan. (Hyrorna för kontorslokaler var t ex en tid högre i Hanoi än i New York och Tokyo). Det ekonomiska

livet omgärdas av en omfattande byråkrati som reglerar och utfärdar tillstånd och licenser. Detta komplicerade system lämnar stort utrymme för godtycklighet och döljer betydande möjligheter och frestelser för utfärdande statstjänstemän, som i regel inte kan försörja en familj på sin lön. Till detta skall läggas att flera fundamentala institutioner är i sin linda eller saknas helt, såsom oberoende revision, ett banksystem som kritiskt prövar den sökandes kreditvärdighet eller en börs.

Risken att bli upptäckt och straffad är liten. Den vietnamesiska pressen har förvisso blivit mer informativ och tar upp ämnen som tidigare var tabu, även korruption. Men den prövar ännu så länge inte självständigt missförhållanden. På senare tid har frågan dock kommit att uppmärksammas allt mer från officiellt håll. Den förre premiärministern Vo Van Kiet beskrev vid nationalförsamlingens öppnande november 1996, den utbredda korruptionen som en "national disease" och korruption omtalas nu allmänt som en av samhällets värsta "social evils".

Nationalförsamlingen har antagit en anti-korruptionslag. Hårdare straff för ekonomiska brott har införts. Förskingring eller tagande av mutor över 40.000 USD renderar den upptäckte dödsstraff. I nationalförsamlingen diskuteras förslag om att kräva att alla statstjänstemän ska deklarera sina tillgångar. Den frågan kom upp efter folkliga protester mot myndigheternas släpphanta hantering av skattemedel i flera provinser 1997. Korruptionen är ett problem som landets ledning ser allvarligt på. Vietnams ledning har också inlett en kampanj för att minska den mycket omfattande smugglingen över gränserna.

Vietnam erkänner, och försöker aktivt att minska, korruptionen men ännu så länge utan att angripa huvudorsaken - de många och otydliga regleringarna och de låga lönerna i förvaltningen. Dilemmat för ett imperfekt system som det vietnamesiska är att samtidigt som korruptionen underminerar folkets förtroende för makten, riskerar avslöjanden om korruption inom förvaltningen att göra just detsamma.

1.9 Ny regering - nya reformer?

Den nya regering som utsågs i september 1997 har tydligt och offentligt annonserat sin reformvänliga inställning i ett sexpunktsprogram för mandatperioden. Programmet har följande innehåll:

1. Ökad konkurrenskraft och effektivitet i ekonomin;
2. Landsbygdsutveckling;
3. Privatisering och bolagisering av statsföretagen och stimulans av den privata sektorn;
4. Reformering av finansväsendet;
5. Social välfärd och miljö.
6. Reformering av statsapparaten

Ett uppfyllande av målen i regeringens program förutsätter ett genomförande av mer strukturella marknadsorienterade reformer för att en nödvändig effektivare användning av tillgängliga resurser skall kunna komma till stånd. Företrädare för regeringen har också hittills under 1998 passat på att i olika sammanhang och ordalag betona sin beslutsamhet att vidta ytterligare reformer i enlighet med sitt program. Man har dock samtidigt poängterat behovet att skynda långsamt för att söka begränsa de negativa sociala effekterna.

Att genomföra djupgående strukturella reformer är förvisso på kort sikt förknippat med ovälkomna effekter. Statsägda företag som förlorar sina privilegier tvingas till nedläggning och uppsägning av personal. Prisnivån på vissa varor kommer att stiga. En del effekter kan mildras genom uppbyggande av ett socialt trygghetsnät. På medellång sikt kommer den privata sektorns potential att bättre kunna utnyttjas och därmed generera arbetstillfällen i ännu större utsträckning än hittills under nittiotalet.

Kostnaderna både i termer av mänskligt och finansiellt kapital av att skjuta upp fortsatta reformer för länge skall inte heller undervärderas. Knappa resurser fortsätter att förslösas eller underutnyttjas, den dåligt fungerande banksektorn kommer att ytterligare försämrats och bli en börda för den statliga budgeten. Samtidigt hämmas skapandet av nya arbetstillfällen med åtföljande uppskjutning av en höjning av inkomstnivåer. Risken är också att de resultat som redan uppnåtts under första fasen av reformprocessen kan komma att ödeläggas om reformerna skjuts för länge på framtiden. I ett regionalt perspektiv är det troligt att Vietnam får räkna med fortsatt hög eller tilltagande konkurrens från de länder i regionen som nu befinner sig i finansiell kris. Flera av dessa länder har börjat genomföra strukturella reformer och kommer troligen att gå stärkta ur krisen.

Huruvida regeringens förmåga att kraftfullt genomföra sitt program räcker till återstår att se. De fortsatta reformerna kommer oundvikligen att beröra befintliga maktstrukturer och dessas intressen. Information är fortfarande i allra högsta grad en knapp resurs i Vietnam, vilket avsevärt försvårar möjligheterna att analytiskt värdera uttalanden från personer i beslutande ställning.

2. DOI MOIS POLITISKA DIMENSION

2.0. Två sammanflätade system

Vietnam genomgår, som visats ovan, mycket omfattande förändringar genom sin reformpolitik. I ekonomiskt hänseende har denna gått längre än vad som traditionellt ansetts möjligt för en kommunistisk enpartistat. "Övergången till socialism" skall t ex byggas med hjälp av marknadsekonomi och utländska direktinvesteringar. Staten utgör i någon form den lokala parten i 98 procent av investeringarna. Samtidigt börjar den privata sektorn att växa. Med de ekonomiska förändringarna har följt en tilltagande urbanisering, uppkomsten av en medelklass, en ungdomskultur, etc. Effekterna kan avläsas i alla sfärer av samhället, även - om än embryonalt - i det politiska systemet.

Modern teoribildning om socialistiska stater (t ex Kornai 1992) talar om förekomsten av en längre tids dualt system när den socialistiska staten reformeras. Ett blandat system uppstår. Det har inslag av socialistiska och kapitalistiska system som lever sida vid sida, sammanflätade med varandra. Det ger upphov till motsättningar och konflikter. Tydligast avläses det i statens tveågsna relation till den begynnande privata sektorn. Idag syns både det nya Vietnam och på en och samma gång djupa spår av den gamla ordningen: statsapparaten, rättssystemet, ägandet, det gamla systemets expertkår, moraliska värderingar.

På senare tid har spänningar skönjts mellan vad en vidmakthållen reformprocess anses kräva och vad partiet kan samlas kring. Partiets långsiktiga dilemma är att det idag är beroende av marknad, utrikeshandel och utländska investeringar för att förnya sin legitimitet. Självtändigheten är säkrad. Det gäller nu att bygga bort fattigdomen genom

att modernisera och industrialisera och erfarenheten har visat att tillväxt kräver marknadsekonomi och ekonomisk öppning mot omvärlden.

Snabb ekonomisk utveckling för dock med sig ytterligare sociala förändringar, som ökar behovet av fortsatta institutionella- och policy-förändringar och vice versa. I detta finns en betydande dynamik. Men ambitionen är än så länge endast en begränsad reform av det politiska systemet. Nationalförsamlingen skall ges en starkare ställning, rättsväsendet utvecklas och statsapparaten effektiviseras samtidigt som partiet skall stärka sin ledande roll inom alla sfärer av samhället. Men en liberalisering som inte syftar till en demokratisering kan i längden bli en balansakt svår för enpartistaten att hantera. Partiets maktmonopol, oklarheter kring hur det ska utövas och den oförutsägbarhet detta innebär är den helt avgörande svagheten i systemet. Någon verklig demokratisering kan inte ske förrän detta maktmonopol avskaffas.

2.1. Införandet av rättsstaten

Etablerandet av principen "Rule of Law" i Vietnam hänger samman med *doi moi*-processen. Tidigt insågs att övergången till marknadsekonomi, med mängder av aktörer som handlar självständigt, krävde generella lagar, som är kända, relativt stabila och vars konsekvenser är hyggligt förutsägbara. Följdriktigt koncentrerades lagstiftningsarbetet efter 1986 på det ekonomiska livet. Den första lagen om utländska investeringar antogs 1987. Genom att Vietnam under åttiotalet i praktiken mer eller mindre började om från början med lagstiftningsarbete har problemen varit stora.

Den ökande hastigheten i lagstiftningsarbetet, nationalförsamlingens starkare roll och den höga ambitionen att orientera sig i internationell rätt och samla erfarenheter från andra länders rättssystem kan ses som steg i riktning mot en rättsstat. Strävandena mot lagstyrning innebär dock inte automatiskt mer av rättsstat. Bara för att en lag är antagen av nationalförsamlingen behöver den inte med nödvändighet innehålla klarare och mer entydiga regler om rättsprocedurer och tydligare principer om att och hur individuella mänskliga rättigheter ska upprätthållas.

Rättsstat eller "rule of law" står ännu i den vietnamesiska debatten i stor utsträckning för "rule by law", dvs man tenderar att låta maktapparaten styra samhället med hjälp av lagar snarare än att låta lagen styra. De flesta av landets styrdokument är i dag stadgar eller förordningar, vilket är den tekniska termen för bindande beslut som fattas av nationalförsamlingens vägnar mellan sessionerna av dess ständiga utskott samt direktiv beslutade av regeringen.

Det finns stora ofullkomligheter på rättsområdet, som dels hänger samman med brist på insikt om hur lagarna fungerar, dels är ideologiskt grundade. Det politiska livet är hårt reglerat och i praktiken undantaget rättsstatsprincipen. Stolta ord i 1982 års författning om yttrande- och organisationsfrihet framstår som orwellska nyspråksformuleringar i jämförelse med det nuvarande systemet för daglig kontroll av massmedia och t ex regeringsinstruktionen om administrativt frihetsberövande från 1997. Den etablerade samhällssynen är inte inriktad på rätten att bilda föreningar utan skyldigheten att organisera sig i sammanslutningar.

Domstolarnas arbete hämmas av att stora delar av domarkåren, särskilt i de lägre domstolarna har liten eller förlegad juridisk utbildning eller t o m helt saknar formell juridisk kompetens. Det finns tveksamheter i domstolarnas praktiska arbetssätt, t ex har åtalade små möjligheter till juridiskt biträde och det är svårt för allmänhet och press att få

tillträde till rättegångar. Domar offentliggörs normalt inte, och möjligheterna att följa tillämpningen av en viss lagstiftning är mycket små, även för fackfolk. Informationen om lagar och förordningar är bristfällig, Lagarna är ofta vaga och det behövs utförliga föreskrifter för att de ska kunna tillämpas. Det finns ännu små praktiska möjligheter för nationalförsamlingen eller justitieministeriet att koordinera och kontrollera dessa föreskrifter. Relativt nya lagar omarbetas ständigt, vilket skapar osäkerhet om vad som egentligen gäller. Specialdomstolar har inrättats för att hantera det förändrade vietnamesiska samhället: ekonomiska domstolar för ett våldsamt expanderande näringsliv och administrativa domstolar för en allmänhet som inte längre automatiskt accepterar maktfullkomliga myndigheters beslut. Tyvärr saknas ännu kompetens för att specialdomstolarna ska kunna fungera som det är tänkt.

Regeringen är medveten om bristerna och gör stora ansträngningar att förbättra situationen. Juristutbildningen håller på att reformeras, domarkåren och jurister inom förvaltningen ska snabbutbildas, information om nya lagar får stort utrymme i massmedia etc. En kommission tillsattes 1997 under ledning av justitieministern med uppdrag att systematisera lagar och förordningar och leta efter motstridiga bestämmelser och ofullkomligheter i texterna.

Det kommer att dröja länge innan Vietnam får en heltäckande lagstiftning, en kunnig, modernt utbildad juristkår och ett förtroende för rättsapparaten bland allmänhet och utländska investerare.

2.2. Reformering av statsapparaten

Vietnams ekonomiska reformprogram har lyft fram brister i den offentliga förvaltningen. Den nya friheten har gjort att medborgarna fått större krav på effektivitet och rättvis behandling. Kostnaderna för statsförvaltningen är nu också för stora i förhållande till vad statsbudgeten kan bära. Vietnams regering beslöt 1995 att genomföra en omfattande administrativ reform. Avsikten är att åstadkomma en effektivare och rättvisare förvaltning, centralt och lokalt.

De väsentligaste problemen pekas ut i en regeringspromemoria 1995. Statsapparaten olik delar saknar klart åtskilda roller, det saknas enhetlighet i arbetssättet både mellan myndigheter på samma nivå och mellan central och lokal nivå, den nuvarande statsapparaten passar dåligt med den nya ekonomiska strukturen och de nya ekonomiska styrmekanismerna. En ytterligare brist är att det saknas ordentlig kontroll av att existerande regler följs och det förekommer allt oftare korruption och godtycke hos myndighetspersoner. I promemorian sägs också att personalen är otillräckligt utbildad för nuvarande uppgifter och att ledningsfunktioner och ansvarsregler är dåligt utvecklade. Ineffektiviteten beror delvis på att det mesta sker "för hand" utan hjälp av datorer och annan modern teknologi. De mycket låga lönerna inom statsförvaltningen är en viktig orsak till ökande korruption och bristande effektivitet.

Förvaltningsreformen inleddes med stora ambitioner, och regeringen lyckades också mobilisera ett stort stöd från utländska givare, men processen tycks ha tappat fart under 1997. Det beror förmodligen på att problemen var större än man föreställt sig. Förvaltningen har inte kapacitet och kunskap att förnya sig själv, incitamenten för förändring är inte tillräckligt stora och alltför många har intresse av att bevara nuvarande ofullkomligheter. Den politiska makten skulle förändras i en fullt genomförd reform, och det är uppenbart att partiet tvekar inför en tydligare uppdelning mellan politisk styrning och administrativ verkställighet.

Besluten från centralkommittén i plenum i juni 1997, som ägnades förvaltningsreformen, kan möjligen ses som ett steg bakåt eftersom man fastslår att partiets ledarskap över förvaltningen ska stärkas. Samtidigt togs mer positiva beslut som att principen "Rule of Law" bekräftas och att man ska sträva efter "decentralization, deconcentration, devolution, delegation and related approaches". Den regering som tillträdde i samband med den nyvalda nationalförsamlingens första möte i september 1997 markerade tydligt en vilja till reformer, bl a beträffande skiljandet av statsföretagen från förvaltningen, vilket är ett av de väsentligaste konkreta reformstegen, och att regeringen ska syssla med policyfrågor och inte med beslut om detaljer.

På grund av systemets inneboende tröghet och motstånd mot förändringar kräver sannolikt en verklig reformering av förvaltningen att det finns ett stort yttre tryck. Den främsta källan till ett sådant tryck är utvecklingen av ekonomin, och kravet på att förväntningarna om bättre levnadsvillkor infrias. Det finns också ett påtagligt politiskt tryck, som har sin grund i medborgarnas iakttagelser av maktmissbruk och orimliga pålagor. Oroligheter i flera provinser har gjort partiet och regeringen betänksamma och frågan är högt uppe på den politiska dagordningen.

2.3. Modernisering av nationalförsamlingen

Nationalförsamlingen (NA) är kanske den institution som under de senaste åren genomgått de intressantaste förändringarna. NA är enligt konstitutionen nationens högsta organ, i teorin överordnat kommunistpartiet. Samtidigt är dess valda ombud till 85% medlemmar i partiet. Vid de två senaste valen till nationalförsamlingen 1992 och 1997 har ett antal icke-partianslutna och enskilt nominerade kandidater tillåtits ställa upp i valet. Efter valet i juli 1997 är 66 av 450 ledamöter av nationalförsamlingen inte medlemmar av kommunistpartiet. Av dessa tillhör 3 inte heller någon erkänd massorganisation utan var enskilt nominerade kandidater. I de flesta valkretsar, där två eller tre ledamöter väljs, fanns fler kandidater än platser (650 kandidater för 450 platser). Fortfarande skall dock alla kandidater, också de enskilt nominerade, synas och prövas i en omständlig, centralt kontrollerad process. Ansvarig för denna är Fosterlandsfronten.

Fosterlandsfronten gestaltar övertydligt demokratins korporativa karaktär i vietnamesiskt politiskt tänkande. Fronten har till uppdrag att samla alla intressen och organisationer i samhället, framför allt de traditionella massorganisationerna som kvinno-, ungdoms- och fackförbund. Fronten är nämnd och förutsatt i författningen men dess verksamhet i stort oreglerad.

Icke desto mindre bryts numera det lokala mot det nationella på ett sätt som tidvis gör arbetet i NA verklighetsnära och konkret, något som tidigare var kliniskt frånvarande i enpartistaten. Delegationerna är aktivare, debatterna öppnare och det tas beslut i mer komplexa frågor än förr. Vid flera tillfällen har regeringens förslag förkastats och ministrar avsatts. En dialogpartner till partiet i form av en modern teknokrati, växer fram. Sedan 1992 har flera mycket omfattande lagar diskuterats och antagits; civillag, arbetsmarknadslag, marklag, investeringslag, konkurslag, skattelagar, etc, och under innevarande mandatperiod skall ytterligare ett 50 tal lagförslag behandlas. Den verkliga makten ligger förvisso kvar hos kommunistpartiet, men förändringarna är inte utan intressant dynamik. NAs roll (inom systemet) kan sägas ha blivit och förutses bli (ännu) mer reell. Mera djupgående förändringar kan på sikt växa fram genom den.

Fler, yngre och med högre utbildning

Efter 1997 års val är nationalförsamlingens ledamöter utökade till 450 (mot tidigare 395). 75 procent är förstagångsledamöter. De är bättre utbildade (över 90 procent har universitetsutbildning). De är också yngre. Genomsnittsåldern har sjunkit (till 49 år). 26 procent är kvinnor och 34 av landets drygt 50 minoriteter är representerade.

2.4. Förändrad MR-situation

Vietnam har undertecknat FNs båda konventioner om mänskliga rättigheter, och accepterar i princip uppfattningen att dessa rättigheter är universella. Men Vietnams Kommunistiska Parti vill självt bestämma i vilken takt och omfattning de skall tillämpas. Ett övergripande mål för partiet är att med de medel som revolutionen skapat (parti, stat, armé, polis, massorganisationer) tillse att ingen organiserad konkurrens om den politiska makten växer fram, åtminstone inte förrän partiet anser tiden mogen. Ett överordnat tema för partiet - fastslaget på dess åttonde kongress 1996 - är att "enpartistaten skall bevaras och institutionaliseras". Spännvidden i olika frågor är dock betydande inom partiet.

Enligt Amnesty International var antalet politiska samvetsfångar 1996 minst 54. Vietnam förnekar att politiska fångar alls finns. Argumentet är att de som fängslats dömts för att ha brutit mot vietnamesisk lagstiftning. Och denna, bör tilläggas, beskär i praktiken de mänskliga rättigheterna. Antalet politiska fångar är dock bara ett, om än viktigt, mått på graden av frihet i ett samhälle. Människor vet var gränsen går och vad det skulle kunna kosta att överskrida den. Det stora flertalet vietnameser är idag upptagna av att ta för sig av den personliga och ekonomiska frihet, det nya privata utrymme, som reformerna har medfört och försöka skapa ett bättre liv för sig själva och familjen. I detta finns i sig ett stort mått av nyvunnen frihet.

Organisations- och yttrandefrihet är idéer med svaga rötter i den konfucianska kulturen. I ett samhälle som det vietnamesiska, måste det politiska systemet och rättssystemet i grunden omdanas för att man skall kunna tala om existensen av garanterade mänskliga rättigheter. Det är först nu i en tid av fred, ekonomisk omvandling och integration med omvärlden som de individuella fri- och rättigheterna kan förväntas att något börja prägla samhället. Det yttrar sig på många sätt. Statstjänstemän uppträder mindre osjälvständigt än tidigare. Idag ses yrkesgrupper (om än få till antalet) som ekonomer, lärare, forskare föra fram nya idéer inom sina organisationer och nätverk. Detsamma gäller entreprenörer och privata företagare.

Nya typer av organisationer växer upp, för företagare, för gatubarn, för kvinnor, på miljöområdet, etc, dock aldrig utan beskydd uppifrån, och aldrig i syfte att öppet kritisera stat och parti. Men ett nytt utrymme för samhälleligt agerande växer sakta fram. Människorna blir gradvis mer av subjekt i relation till staten.

En ny lagstiftning för frivilliga organisationer förbereds. Arbetet går dock långsamt. Det korporativa tänkandet återkommer också i arbetet med att förbereda den nya lagstiftningen. Arbetet leds av "Government Committee on Organisation and Personnel" som samtidigt är den myndighet som är regeringens organ för utveckling och förnyelse av den offentliga förvaltningen.

På sikt kommer de inre kraven på utökade fri- och rättigheter sannolikt att öka, inte minst från den framväxande utbildade medelklassen, och de efterkrigsgenerationer som söker sig till den globala kommersiella kulturen. Partiets beredskap att fördjupa reformen kommer som en följd att ställas på allt svårare prov.

Kontrollerad religiös renässans

Också på religionens område har en dramatisk utveckling skett. Miljontals människor besöker numera (upprustade) pagoder vid fullmåne. Även de katolska kyrkorna fylls vid mässor. Samtidigt sätts också här klara gränser. Endast en buddistisk kyrka får finnas, staten beslutar hur många som får studera på de katolska prästseminarierna, etc. Partiet och staten söker ökad legitimitet genom att omdefiniera sin relation till religionen. Man kan tala om en kontrollerad religiös renässans.

2.5 Kultur och massmedia

Öppenheten har inneburit en stimulans för Vietnams kulturliv, men det uppfattas som tveeggat av parti och regering. Författare och bildkonstnärer prövar gränserna för vad som är tillåtet, och möter ofta motstånd. Bao Ninh, Vietnams internationellt förmodligen mest kände författare, har nu tveksamt accepterats, men att, som han, visa att kriget inte bara var heroism och tåligt buret lidande, utan ibland en personlig och social katastrof, var länge otänkbart i det officiella Vietnam. Den gängse doktrinen är att kultur och massmedia ska ge en *positiv* bild av verkligheten och hjälpa till med att bygga upp socialismen.

Kulturlivet har alltid stötts generöst av staten. Under 1997 har dock statens engagemang börjat minska, förmodligen av budgetskäl. Man talar nu i ett färskt regeringsbeslut om "socialization", som i det här sammanhanget inte betyder socialisering utan privatisering eller övergång till kooperativ drift av bl a teatrar, danstrupper och musikgrupper. En positiv tolkning är att det ger en öppning mot större diversifiering, men det återstår att se.

Mediaområdet utvecklas snabbt. Det finns nu omkring 700 tidningar och tidskrifter som publiceras av cirka 450 företag och organisationer. Det är nästan en fördubbling jämfört med situationen för två år sedan. I stort sett samtliga ägs dock av offentliga organ: staten, partiet, provinser, fackföreningar etc. Det finns en handfull engelskspråkiga tidskrifter som ägs i form av ett s k *business cooperation contract* med en utländsk ägare. Det finns också 61 radio- och tv-stationer i provinserna förutom de nationella tv- och radiobolagen samt fyra regionala tv-stationer.

Tidigare var det t ex inte tillåtet att skriva om olyckor och naturkatastrofer eftersom det var "negativa" nyheter. Pressen är nu betydligt mer aktiv och närmar sig på många sätt västerländsk press. Det finns en aktiv debatt i tidningarna, även om myndigheternas ingrep mot åsikter och opinion. Ett exempel är att hösten 1997 kritiserade tidningarna i Ho Chi Minh-staden med kraft beslutet att stänga en konstutställning p g a förment omoraliska verk.

Allt som publiceras i Vietnam kontrolleras och måste ha en tryckningslicens. Den beviljas av publikationsbyrån inom kultur- och informationsministeriet, efter granskning av

manuskriptet. Kontrollen av konst utövas genom att utställningar måste ha tillstånd. I tidningar, radio och tv är situationen likartad, men det har skett en tydlig positiv utveckling under de senaste åren. Kontrollen är dock fortfarande påtaglig med t ex veckomöten mellan partisekretariatet och chefredaktörerna för de ledande tidningarna, där innehållet kritiserar och kommande mediekampanjer bestäms. Även om en typ av kritisk journalistik inom vissa ämnesområden uppmuntras finns det uppenbarligen gränser som inte får överskridas.

Pressen hårdare kontrollerad

Under 1997 framhöll partiledningen hur viktigt det är att pressen skriver om korruptionen, men den journalist som offentligt avslöjade mutaffärer bakom ett stort inköp av nästan värdelösa patrullbåtar från Ukraina, anhölls strax därefter anklagad för att sprida "statshemligheter". Vissa andra händelser under hösten 1997 var oroande för pressens del. Partiet deklarerade på en mediakonferens att man nu ska ha direkt kontroll över pressen; tidigare utövades kontrollen indirekt och i flera steg. Vietnameser får inte längre lämna uppgifter till utländska korrespondenter utan tillåtelse.

3. SAMMANFATTNING OCH STRATEGISKA UTVECKLINGSFRÅGOR

3.0. En paradoxal situation

Doi moi, den reformpolitik som kommunistpartiet självt lanserat och fortfarande bedömer som sin egen kontrollerade process, har blivit såpass komplex och omfattande att man kan börja tala om en irreversibel förändring som långsiktigt kan underminera existensen av ett fortsatt enpartistyre. Huvudfrågan framöver är hur Vietnam kommer att hantera denna paradox. Vietnam kommer inte att bli en flerpartidemokrati under förutsägbar framtid, men den ekonomiska transformationen kommer att få betydelsefulla politiska konsekvenser. Flera av frågorna nedan är exempel på just detta.

3.1. Ekonomiska strukturella reformer

3.1.1. Vietnams integrering i världsekonomin - och de statliga företagen

Vietnams utvecklingspolitik bygger på en kraftigt ökande utrikeshandel och utländska direktinvesteringar. Redan idag utgör de utländska direktinvesteringarna en tredjedel av investeringarna och exporten är en tredjedel av bidraget till BNP. En sådan ekonomi går inte att isolera.

Vietnams utvecklingspolitik är inte entydig, snarast motsägelsefull. Å ena sidan skall Vietnam, som medlem i Afta, gradvis minska tullsatserna (från nuvarande 60 till max 5 procent) till år 2006. Vietnam söker också medlemskap i WTO och strävar efter MFN-status. Å andra sidan skall det statliga företagandet stärkas bakom skydd av höga tullmurar. Vietnam måste göra ett val. I tider av globalisering, och givet att Vietnam

öppnat ekonomin, är valet i praktiken bara ett - om inte Vietnams ledning är berett att betala en mycket hög alternativkostnad för en statligt ledd och skyddad produktion, huvudsakligen för hemmamarknaden. En handlingsplan - som följdes - för Vietnams nedmontering av tullar, etc skulle inge förtroende och därmed investeringstrygghet. Den nya regeringens handlingsprogram, med betoning på en konkurrensutsatt och exportledd ekonomi, väcker förhoppningar om att valet nu gjorts. Infriandet av förhoppningarna kräver dock kraftfulla åtgärder inom den närmaste tiden.

3.1.2. Den privata sektorns roll

I Vietnam är den moderna privata industrins bidrag till BNP endast en procent. En privat modern industrisektor saknas idag. Kommunistpartiets dilemma är att med nästa reformsteg bör den privata sektorn ges en verklig roll. Då minskas å ena sidan partiets möjligheter till full kontroll. Å andra sidan, om den privata sektorn inte ges större spelrum äventyras tillväxten. Den viktigaste åtgärden torde vara att likställa villkoren för statlig och privat företagsamhet. Förändringar i regelverket, men framför allt slopande av hinder, utgör nödvändiga åtgärder.

3.1.3. Den finansiella sektorns modernisering

Banksystemet har expanderat kraftigt under de senaste fem åren: från fyra statliga banker till ett sextiotal av varierande storlek, ägarskap och inriktning. Samtidigt har State Bank of Vietnam fått en tydligare roll som centralbank. Banksektorn är fortfarande mycket ineffektiv och har inte marknadens och befolkningens förtroende. Bankerna attraherar bara en mycket liten del av vad som förmodas vara det verkliga sparandet, och omotiverade restriktioner för utlåningen gör att bankernas roll som finansieringskälla för företagen är mycket mindre än den kunde vara. Stora förväntningar ställs på introduktionen av en börs, men det är osäkert om en börs radikalt skulle förändra finanssektorn och lösa de små och medelstora företagens kapitalbehov så länge bankerna tvingas fortsätta på nuvarande sätt. Ett betydligt ökat inhemskt sparande är en nödvändig förutsättning för en fortsatt hög tillväxt, när utländska investeringar planar ut och minskar. För detta krävs ett högt förtroende. Det är avgörande att ett system med oberoende banker, tillsammans med en förstärkt roll för centralbanken när det gäller övergripande policy och styrning införs.

3.1.4. Tillväxt även för de fattiga?

Vietnam klassificeras som ett av världens fattigaste länder. Från att tidigare fördelat fattigdomen lika har samhället kommit att bli alltmer ojämlikt. Levnadsstandarden ökar betydligt fortare i vissa delar av landet och fattigdomen tenderar att koncentreras till vissa områden. Generellt kan man säga att de ekonomiska förändringarna har bidragit till att många fått det bättre men också till ökande skillnader i samhället. Förlorarna har varit de allra fattigaste. I denna grupp återfinns främst kvinnor och etniska minoriteter. Tendenser finns att de snabba ekonomiska förändringarna undergräver kvinnors status.

Kunskapsnivån i Vietnam är generellt låg och kvalitén på utbildning behöver ökas. Urbaniseringen förväntas öka snabbt i takt med att antalet arbetstillfällen ökar i städerna och de bruksbara jordarealerna inte räcker till alla för effektivt jordbruk. Endast genom att erbjuda alternativa inkomstmöjligheter för delar av landsbygdsbefolkningen kan produktiviteten inom jordbruket stiga utan att folk migrerar till städerna. Nödvändig social

och fysisk infrastruktur måste byggas ut så att företagsetableringar kan ske på bred front - både på landsbygden och i städerna.

Den framtida utvecklingspolitiken kräver en förändrad strategi och betydligt ökad uppmärksamhet på tilltagande obalanser och kräver riktade insatser mot eftersatta områden och utsatta grupper som ej kan dra fördel av de nya möjligheterna i ekonomin. Nya problem med narkotika, HIV/Aids, handel med kvinnor och barn ställer nya krav på samhälleliga insatser.

3.1.5. Infrastruktur

Fortsatt hög tillväxt förutsätter att infrastrukturen fortsätter att byggas ut i snabb takt, så att inte betydande flaskhalsar uppstår. Den höga tillväxten i Vietnam medför särskilt en snabb ökning av efterfrågan på energi. Annan infrastruktur är dåligt utbyggd, vägar, järnvägar, hamnar mm. Vietnam har stora oexploaterade energitillgångar i form av vatten, kol, gas och olja, men det är osannolikt att de investeringsvolymerna som behövs enligt nuvarande prognoser för efterfrågan kommer att kunna mobiliseras nationellt eller via olika biståndskanaler. Möjligheterna att attrahera utländska direktinvesteringar diskuteras. Institutionellt kännetecknas energisektorn av en otydlig organisation, byråkratiska beslutsprocesser och bristande lagstiftning och regelverk. För att kunna attrahera internationella finansiärer återstår således ett omfattande reformarbete. Den ökade elproduktionen tenderar att i första hand komma de större städerna tillgodo, medan en stor del av landsbygdsbefolkningen fortfarande saknar elektricitet. Samtidigt måste policyfrågan om finansiering och subventioner i samband med landsbygdens elektrifiering lösas eftersom den fulla kostnaden i regel inte kan bäras av konsumenterna själva.

3.1.6. Miljövänlig tillväxt?

Avgörande för Vietnams framtid är om dess ekonomiska tillväxt kan göras miljömässigt hållbar. På landsbygden är en central fråga om man kan undvika att ytterligare tära på den odlingsbara marken samtidigt som man skapar inkomstbringande aktiviteter utanför jord- och skogsbruket. Återbeskogning är av största vikt för att minska erosionen, och bevara vattenbalansen och den biologiska mångfalden. Att hitta en balans i kustzonens intressekonflikter är en fråga som kräver sin insats i det moderna Vietnam. För folkhälsan är vattenkvaliteten liksom utbyggnad av kapaciteten för vattenrening av stor vikt. Vad Vietnam behöver för att göra utvecklingen hållbar är en tydligare miljöpolicy, en starkare miljöförvaltning och -lagstiftning samt ett ökat miljömedvetande.

3.1.7. Biståndet

Fram till början av 90-talet utgjordes givarkretsen av Sverige, Finland, UNDP samt Sovjet och Östeuropa. Sovjetimperiets kollaps medförde att Vietnam omedelbart förlorade viktiga kapitalflöden. Förmodligen bidrog detta till reformerna eftersom Vietnam ställdes med ryggen mot väggen. Efter 1993 började biståndet flöda in och utfästa belopp har därefter ökat år från år. Ledande biståndsgivare är Japan, Världsbanken och Asiatbanken. Bland övriga bilaterala givare befinner sig Sverige i täten.

Några av de största biståndsgivarna

Utfästa belopp 1997 (Miljoner USD)

Japan	750
Världsbanken	600
Asiatiska utvecklingsbanken	350
Sverige	60
EU	45

Totalt	2.300
---------------	--------------

Utbetalat (1996)	985
------------------	-----

Källa: UNDP 1997

Det finns en påtaglig eftersläpning i utbetalningar på grund av Vietnams bristande kapacitet att absorbera biståndet. De flesta givarna startade samtidigt och det har tagit tid för respektive parter att utarbeta former och procedurer för att överföra biståndet. Vidare ökade samtidigt inflödet av direktinvesteringar. Regelverket för biståndet kännetecknas fortfarande av alltför hög grad av centralisering och detaljstyrning. Under det senaste året har genomförandetakten ökat väsentligt, men fortsatta betydande förändringar måste till.

Formerna för samordning har gradvis utvecklats. Förutom årliga CG-möten, anordnar Vietnam sektorvisa möten med berörda givare. Vietnam har vid flera tillfällen tagit initiativ till dialog med givarna om frågor som industristrategi, fattigdomsbekämpning och biståndets genomförande.

Inget markant biståndsberoende

Vietnam har inte utvecklat ett markant biståndsberoende. Biståndet motsvarar endast ca 4 % av BNP. En övergripande orsak är att biståndet endast står för en mindre del av kapitalflödet från utlandet. De utländska direktinvesteringarna står för betydligt större flöden och är fn dubbelts så stora. Ytterligare ett skäl är att ägarskapet till program och projekt är starkt. Detta tar sig uttryck i att Vietnam noga överväger föreslagna projekt, innan beslut tas och att man tar en tydlig ledarroll vid genomförandet. En strategiskt viktig fråga är att inte ägarskapet eroderas och det uppstår ett biståndsberoende.

3.2. Politisk reform

Effekterna av Vietnams huvudsakligen ekonomiska reform kan avläsas i alla sfärer av samhället, även - om än begränsat - i det politiska systemet. Ambitionen är än så länge en begränsad reform inom enpartistatens ram. Förutsättningarna för en demokratisk utveckling antas öka med reformer av vissa nyckelinstitutioner, dock inte linjärt och oproblemiskt.

Frågan blir hur långt Vietnam är berett att reformera dessa? När blir t ex nationalförsamlingen ett verkligt parlament? När skiljs parti och stat åt?

Vietnam är fortsatt centralstyrt. Det är långt till en fri och oberoende press och **öppenhetsfrågor** och tillgång till information är viktiga frågor för den fortsatta utvecklingen. En viktig strategisk fråga för fortsatt utveckling är att tillåta ökat **utrymme för individen** och för intressegrupperingar. Endast om ett ökat utrymme för initiativ ges och kvarvarande centralplaneringsstrukturer monteras ner, kan den snabba utvecklingen fortsätta.

Fortfarande återstår att klara ut **statens och marknadens roller**. En fokusering på statens roll att skapa förutsättningar för tillväxt och säkra välfärden är nödvändigt. Betydande förändringar återstår här att göra. Sexpunktsprogrammet pekar i rätt riktning, men frågan är om det ges utrymme att genomföras.

Stora ansträngningar görs inom rättsområdet för att skapa ett bättre och mer heltäckande system av lagar, utbildning av jurister, vidareutbildning av domare etc. Problemet med verkställighet har fått mindre uppmärksamhet men kräver också att något görs. Det är betydelsefullt för etablerandet av ett större **förtroende för rättssystemet** och dess tillämpning.

Korruptionen är ett allvarligt och växande problem i Vietnam. När kommer **korruptionen** att på allvar angripas systemmässigt? Så länge så inte sker kommer Vietnam att få leva med utbredd korruption, även om lagstiftning införts och straffen på senare tid har skärpts och fundamentala institutioner som oberoende revision, en börs, ett fungerande bankväsende, etc gradvis kommer att etableras.

Den **regionala** turbulensen på valuta- och finansmarknaderna har hittills bara i begränsad utsträckning påverkat Vietnam. Situationen är nu svårbedömbär, men utländska direktinvesteringar torde minska i betydande omfattning, och konkurrensen öka i exportnäringarna. En strategisk utvecklingsfråga för Vietnam är **hur krisen hanteras**. Sluter Vietnam sig inåt eller tas förnyad offensiv sats mot regional och global integrering?

Avslutning

1997 blev ett dramatiskt år för Sydostasien. Den finansiella krisen avslöjade sprickor i fasaden på det "asiatiska undret". Vietnam hade dessutom bekymmer med sjunkande tillväxtsiffror och minskade investeringar. Har vi sett ett trendbrott jämfört med den snabba utveckling som ägt rum i Vietnam under 1990-talet? Eller blir 1997 bara ett hack i kurvor som fortsätter att peka uppåt?

Optimismen är hur som helst inte lika självklar som den var tidigare när det gäller Vietnams utveckling. Denna landanalys försöker peka på paradoxerna i systemet och tvekhågsenheten hos ledarna. En del av analysen kan mycket väl vara överspelad om ett tag. Annat kommer att bestå under en lång tid framöver.

Men även om spänningarna är tydligare nu i det vietnamesiska samhället förändrar det inte den grundläggande inställningen att Vietnams ekonomiska utsikter på lång sikt är ljusa, förutsatt att reformprocessen fortsätter och fördjupas. En litterat, hårt arbetande befolkning, är den viktigaste resursen.

Utvecklingen mot ett demokratiskt samhälle kommer förmodligen att gå i en fortsatt långsam takt, om inget dramatiskt inträffar. Hur lösningen kommer att se ut på det

uppenbara dilemma som kommunistpartiet och Vietnams ledning idag befinner sig i är ännu omöjligt att ens sia om. Även om många länder det senaste decenniet gått från plan- till marknadsekonomi så är Vietnam unikt, genom sitt läge, sina förutsättningar, sin historia, sin kultur och sitt folk.

Man behöver inte vistas länge i Vietnams huvudstad Hanoi förrän man blir varse blandningen mellan det gamla och det nya. De moderiktiga ungdomarna som svishar förbi på sina väldiga japanska motorcyklar med blicken riktad mot fjärran. De gamla kvinnorna med skrumpna ansikten och krumma ryggar som släpar på sina guppande ok. Diskoteken som dånar sin västerländska popmusik ut mot gamla stans gränder där människor bränner låtsaspengar på trottoaren för att blidka gudarna.

Kommunismen ändrade en del men långt ifrån allt i Vietnam. Marknadsekonomi kommer att ändra på mer - men heller inte allt. Vietnam kommer länge än att vara ett samhälle där det gamla möter det nya i en blandning som ofta för betraktaren utifrån ter sig mångtydig, motsägelsefull eller helt enkelt - kaotisk.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT UTVECKLINGSSAMARBETE
105 25 Stockholm, Sweden
Tel: 08-698 50 00. Fax: 08-20 88 64
Hemsida: <http://www.sida.se>

ISBN: 91 586 2076 1